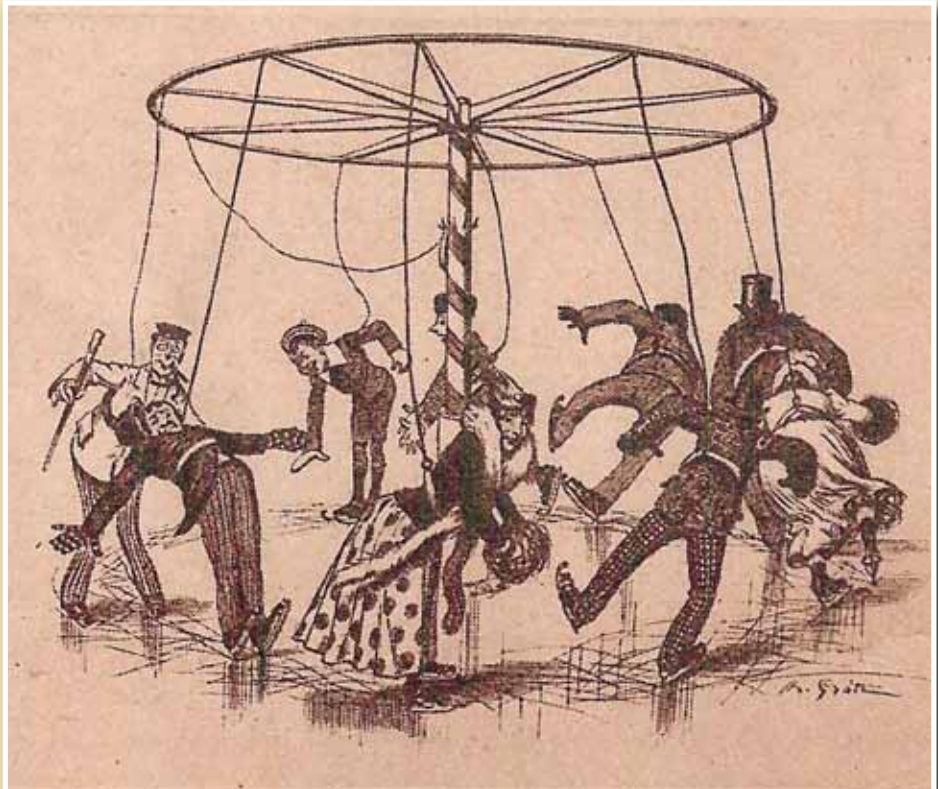

Kouwe Drukte

jaargang 10 - nummer 27 - oktober 2006

uitgave van

verzamelkring
De Doolster

Der Patent-Eiskunstlauf-Lernapparat,
Karikatur von Gräg

Inhoud

Omslagillustraties	3
Waardevol of waardeloos?	3
Aanvullingen op Van glis tot klapschaats	4
In memoriam Klaas Bording	5
Digitale vervalsingen: rectificatie	5
Origineel?	5
Ontwerp en vervaardiging van de ijsstep	6
(Valse!) Krulschaatsen?	7
Knappe vervalsing	8
Weerzien van een oude bekende	8
J.H. Jansen, pionier schaatstrainer	9
Siteseeing	12
Twee bijzondere tegels met wintertaferelen	13
De redens (De schaatsen)	14
Doe- en kijkcentrum Nooitgedagt IJlst	16
De Limmense schaats	17
Vitrine	18
Posten en stempels	20
Boek en zopie	22
De start van de Elfstedentocht	24
Grafstenen	26
Schaatsbibliotheek	27
Kluunbruggen	31
Wie weet iets van/over het merk IJskoning	33
Waddentochten naar Schiermonnikoog	34

Apart gepagineerde bijlage:

Bert van Voorbergen. Aanvullingen op de in Van glis tot klapschaats genoemde merktekens

Medewerkers

Hedman Bijlsma, Anrie Broere, Ron Couwenhoven, René Diekstra, Jitse Hotsma, Toon Kolenberg, Theodoor van der Kooi, Frits Locher, Minne Iedes Nieuwhof, Bart van de Peppel, Ben Remie, Caroline van Staaveren, Nol Terwindt, Simon Verschueren, Bert van Voorbergen, Leo Wouters

ISSN 1572-4476

Omslagillustraties

De karikaturale voorstelling van het leren schaatsen van de Duitse schilder en tekenaar Theodor Graetz (1859-1947) verscheen in 1936 in het Olympia Heft nummer 4, Eislauf, ter gelegenheid van de Olympische (Winter)Spelen in Garmisch Partenkirchen.

Op de achterkant staat het beeld Drie schaatsers van Gerard Brouwer (Leiden, 1951) dat sinds 1995 op de Doesbrug in

Hoogmade staat. Brouwer voltooide zijn opleidingen aan de Akademie Artibus in Utrecht en aan de Rijksakademie in Amsterdam. Brouwer is geïnteresseerd in het weergeven van beweging. De beelden van schaatsers getuigen van zijn bekwaamheid op dat gebied.

In Katwijk (Drie schaatsers, 1996) en De Lier (De Lierse ijskoningen [Piet Keyzer en Kees Broekman], 1999) staan eveneens beelden van schaatsers van zijn hand.

Waardevol of waardeloos?

Regelmatig wordt me gevraagd wat nu het meest waardevolle stuk uit mijn verzameling is. Alleen de vraag al vind ik niet zo prettig, het wordt meteen zo in het materiële getrokken, laat staan dat je hem kunt beantwoorden.

Voor mij zijn de voorwerpen waaraan een verhaal verbonden is het meest waardevol. Al heel wat jaren geleden kreeg ik met Sinterklaas van een leerlinge een heel aandoenlijk borduurwerkje van een meisje dat schaatsen leert achter een stoel. Rechtsonder staan haar initialen I.v.M – Ingrid van Middendorp. Waardevol in financieel opzicht of belangrijk: nee. Het heeft voor mij wel degelijk waarde, maar dan emotioneel en je raakt aan zoiets gehecht. Nog niet zo lang geleden kreeg ik van een goede kennis, een wat oudere dame die tot op hoge leeftijd geschaatst heeft, een aardewerken herdenkingsbord van de KNSB. Ze had dit bord gekocht in Leiden bij een winkel van de aardewerkfabriek De

Leidsche Fles die ging sluiten.

Omdat er in de tekst een verschrijving stond was dit bord extra afgeprijsd. Een koopje!

Juist door deze verschrijving (het bord is handbeschilderd) krijgt zo'n bord een extra dimensie. Hier krijgt de uitdrukking *goedkoop is duurkoop* wel een heel andere betekenis!

Zoek de fout

Terwijl ik dit schrijf moet ik denken aan het verhaal van Krijn van der Ham in het jubileumnummer van Kouwe Drukke. Zelf vindt hij zijn schaatsen het mooist en vertelt hier enthousiast over bij lezingen. Maar zijn gehoor, meestal dames, is vertederd bij het zien van de blikken met schaatstafereleden en heeft nauwelijks aandacht meer voor zijn zeldzame

schaatsen. Zo zie je maar weer, alles is betrekkelijk. Wat waardevol is voor de één is onbelangrijk voor een ander.

Zo maar een paar voorbeelden van waardevolle (of waardeloze?) voorwerpen. Ongetwijfeld - dit hoop ik tenminste - kunt u moeiteloos deze voorbeelden aanvullen vanuit uw eigen verzamelhistorie.

Annie Broere

Aanvullingen op Van glis tot klapschaats

Bert van Voorbergen heeft in samenwerking met Wiebe Blauw en andere leden van De Poolster, in het artikel *Aanvullingen op de in Van glis tot klapschaats genoemde merktekens* nieuwe informatie over makers van Nederlandse schaatsen en merktekens

op schaatsen bij elkaar gezet.

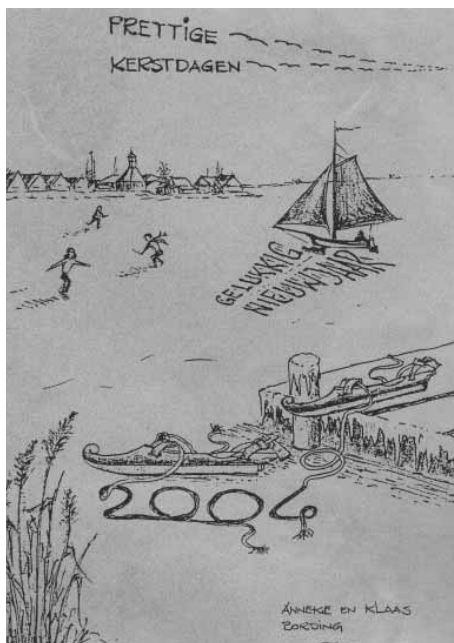
Om bewaren in Wiebe Blauws Van glis tot klapschaats gemakkelijker te maken verschijnt het lange artikel in één keer en is het in het hart van Kouwe Drukke geplaatst.

In memoriam Klaas Bording

Half augustus ontving ik het bericht dat Klaas Bording overleden was. Dat was een hele schok. Sinds ik wist dat hij ernstig ziek was had ik zo af en toe telefonisch contact met hem. De laatste keer dat ik hem sprak zei hij dat het redelijk ging. En dan krijg je zo'n kaart in de bus...

Klaas was al heel lang een trouw en een humoristisch lid van De Poolster. Als je hem iets vroeg stond hij je altijd vriendelijk te woord en het bleef niet bij woorden; hij voegde de daad bij het woord. Zo heeft hij, hoewel hij al ernstig ziek was, een mooie bijdrage geleverd aan het jubileumnummer van Kouwe Drukke met een zelfgemaakte fraaie tekening. Het bijbehorende verhaaltje typeert Klaas helemaal. Hij hield van oude dingen en kon verlangen naar vroegere tijden.

Klaas zal ik me vooral blijven herinneren als tekenaar van zijn humoristische Kerst- en Nieuwjaarskaarten. Andere leden die het geluk hadden zo'n kaart te krijgen zullen dit zonder meer beamen.

Als postuum eerbewijs drukken we hierbij

de kaart van 2004 af.

Wij wensen zijn vrouw Anneke en hun kinderen heel veel sterkte toe om dit verlies te verwerken.

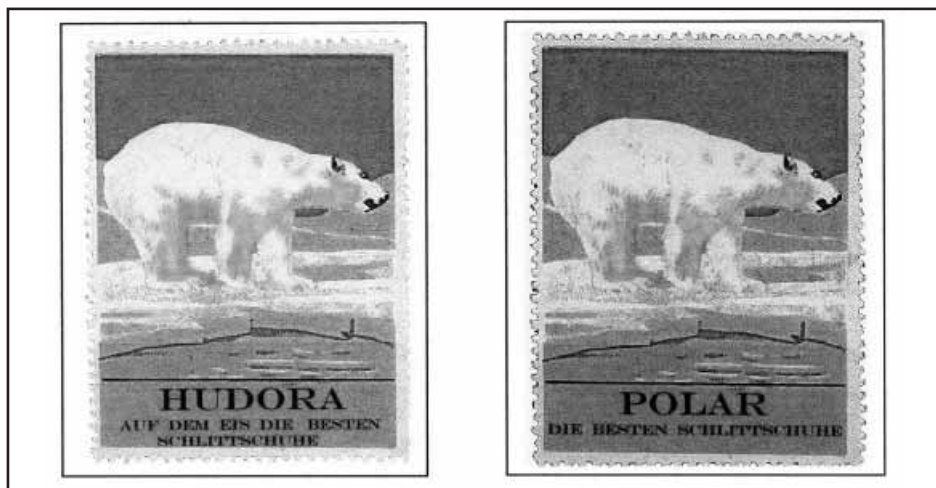
Annie Broere

Digitale vervalsingen van sluitzegels: rectificatie

In het artikel Digitale vervalsingen van sluitzegels van Ed Braakman in Kouwe Drukke 26 is de afbeelding van de Hudorasluitzegel dubbel opgenomen. Het was de bedoeling geweest om een afbeelding van een

reclamezegel van Hudora en een afbeelding van een reclamezegel van Polar te plaatsen. Door deze dubbelplaatsing is het artikel niet tot zijn recht gekomen.

Hierbij de juiste afbeeldingen.

Origineel?

Ook mij is de omslagillustratie opgevallen van het vorige nummer van Kouwe Drukke. Maar dan vooral als herkenning van het tafereel. Ik ben gaan zoeken en heb bijgaande foto gevonden.

Het lijkt geen twijfel dat deze foto als basis heeft gediend voor de omslagillustratie. In ieder geval mag gesteld worden dat de voor-

stelling van het schilderij in zijn opzet niet oorspronkelijk (lees: origineel) is.

Bovendien is de schilder zo vrij geweest het jongetje geen steiger,

maar ijs onder zijn voeten te geven. De schilder is in zijn verbeelding dus een stap verder gegaan dan wat de fotograaf heeft vastgelegd. Daarmee wordt gesuggereerd dat het jongetje de schroom van zich af heeft geschud en zich heeft gewaagd aan

het schaatsen. Wellicht is dit nooit realiteit geworden. Met de angstige blik van de foto zie ik hem namelijk nog niet het ijs opstappen. Ik zou daarom de foto de titel willen meegeven: *“Toch maar niet?”*

Theodoor van der Kooi

Ontwerp en vervaardiging van de ijsstep

Op een regenachtige ochtend begin maart fiets ik naar Westervoort waar ik een afspraak heb met de heer Rölling. De gepensioneerde leraar handvaardigheid woont in een fraai verbouwde woning dichtbij de uiterwaarden van de Rijn. Hij is opgegroeid in de waterrijke omgeving van Uithoorn, waar vroeger als het flink gevoren had veel werd geschaatst. Op het Zijdemeer werden vaak priksledewedstrijden gehouden. De jeugd maakte de prikslee zelf van houten kistjes met daaronder twee ijzeren glij-ijzers. Met behulp van twee prikstokken konden ze zich zo met veel plezier over het ijs voortbewegen.

In de jaren vijftig waren veel meer ijswinters waardoor vaker dan tegenwoordig geschaatst kon worden. In die tijd werd bij voldoende ijsdikte door de ‘IJsclub het Zijdemeer’ een gedeelte van het Zijdemeer ter grootte van ongeveer een voetbalveld met palen en gaas afgezet. De palen werden aangebracht door gaten in het ijs te maken.

’s Avonds werd de baan verlicht en geveegd, muziek en “koek en zopie” stonden garant voor de nodige gezelligheid. Door de enthousiaste schaatsliefhebbers werd veel aan kunstrijden en zwierschaatsen gedaan.

Een prachtige gelegenheid voor de jongelui om elkaar beter te leren kennen.

In een van de winters in de dertiger jaren werd ook dikwijls gekostumeerd geschaatst. De vader van Rölling, die slager was, had zijn jas “beplakt” met allerlei lekkere vleeswaren. Hij won er een prijs mee.

Omdat schaatsliefhebber Rölling een dagje ouder werd en schaatsen niet meer verant-

woord leek, dacht hij aan een alternatief. Door een artikeltje in de krant werd kennis gemaakt met iemand uit Noord-Holland die ijssteps maakte. Zo kwam hij op het idee om zelf een ijsstep te ontwikkelen waarmee je je toch en veilig over het ijs kunt voortbewegen. Rölling ging uit van een houten kinderstep. Op de plaats waar normaal voor- en achterwiel zitten bevestigde hij een kunstschaats.

Bolling van het glij-ijzer is zowel voor als achter belangrijk. Al gauw werd duidelijk dat de hoek die het stuur met ijsvloer (of trede) maakt van essentieel belang is om te kunnen sturen. Is de hoek iets te klein, waardoor het contactpunt van de schaats met het ijs wat meer naar achteren ligt, dan zal de ijsstep bij het nemen van een bocht enigszins afremmen. Wat natuurlijk niet de bedoeling is. Om een zo optimaal mogelijk

ke positie van de kunstschaats onder de ijsstep te garanderen, is de schaats enigszins verzonken aangebracht en ook is het voetblad iets aangepast. Achter op het voetblad is een verend voetplankje met dwars erop een metalen plaatje gemonteerd, dat bij remmen over het ijs schraapt.

Vijf jaar geleden is de ijsstep gereed gekomen. Helaas was er door het ontbreken van betrouwbaar ijs geen gelegenheid om de ijsstep uit te proberen. Een jaar later deed die mogelijkheid zich wel voor. Op een bevroren ondiepe plas werd de ijsstep succesvol getest.

Om je goed te kunnen afzetten werden rubberen schoensteps met een ijzeren veranding gekocht. Met een beetje inspanning kunnen deze schoensteps over de schoenen worden getrokken.

Rölling heeft plannen om een tandemijsstep te maken met een tweede vastzittend stuur en een extra kunstschaats draaibaar gemonteerd onder het midden van de treeplank. Deze moet dan een draipunt krijgen voorbij het midden van de schaats. Kleinkinderen en neefjes kunnen bij een volgende ijswinter plezier beleven aan deze nieuwe tandemijsstep.

Leo Wouters

(Valse!) Krulschaatsen?

Tijdens het bezoek van Minne Nieuwhof en mij aan het Schaatsen en Mutsmuseum in De Hoef troffen we daar een paar krulschaatsen aan van H. Nauta IJlst. Toen ik van deze schaatsen een foto maakte (zie Kouwe Drukke 26, p.

23) vielen mij twee dingen op. De voetstapel leek heel veel op een houtje van een paar schoonrijders, model Hollandsch Noorderkwartier. Van het stempel was de J in de plaatsnaam **IJlst** in spiegelschrift in beide glij-ijzers geslagen. Als de krul eraan

gelast is, dan is dat erg netjes gebeurd: er was geen lasnaad te zien.

Ik kreeg een reactie op deze foto van

Gauke Bootsma. Hij wees er op dat het geen echte krulschaatsen waren. Gauke schreef: *"De schaatsen van Nauta IJlst op de kleurpagina zijn blokzeilers met de krul eraan gemaakt, vermoedelijk voor een toneelstuk of ijsfeest. Ik ben ook in het bezit van zo'n paar schaatsen, maar dan met Nooitgedagt ijzers."*

Later hoorde ik dat René Diekstra en Simon Verschueren ook hebben gereageerd op deze foto, ik laat de beide heren graag hun eigen visie geven.

Bart van de Peppel

Knappe vervalsing

De krulschaatsen van Nauta in de Vitrine van het vorige nummer van Kouwe Drukke zijn een knap staaltje van vervalsen. Eind jaren tachtig en begin jaren negentig kwam ik deze schaatsen op diverse markten in heel Nederland tegen. Het waren altijd rondrijders waar een krul aan was gelast. Ze kwamen dan ook voor met de namen van de bekende schaatsen-

makers als onder andere Ruiter, Hoekstra, Nooitgedagt en, zoals de afgebeelde in de Vitrine, van Nauta. De vervalser was wel een vakman, maar dus niet kieskeurig. Haaije Kedde en ik hebben geprobeerd er achter te komen waar en door wie ze gemaakt zijn, maar zonder resultaat.

René Diekstra

Weerzien van een oude bekende

In de Vitrine van Kouwe Drukke 26 kom ik een oude bekende tegen, namelijk een paar mooie krulschaatsen van H. Nauta uit IJlst.

Hierover wil ik graag een verhaal vertellen en ook hoe ik in contact ben gekomen met de verzamelingkring De Poolster.

Begin 1991 ben ik samen met mijn vrouw naar de antiekbeurs in het toenmalige Philips Ontspannings Centrum te Eindhoven gegaan om te "snuffelen". Zij als

liefhebster van oude tinnen gebruiksvoorwerpen en ik als beginnend verzamelaar van schaatsen. Ik verzamelde sinds 1986, was "een groentje" en wist dus nog niet wat er allemaal op de markt te koop was.

En daar zag ik toch een paar mooie krulschaatsen, die wilde ik graag hebben! Maar ze waren nogal prijzig, dus ik wilde daar nog even over nadenken. Een andere bezoeker, die op krukken liep, had de belangstelling van mij voor de schaatsen gezien en

sprak me daarop aan. "Die schaatsen moet je laten liggen" zei hij, "want die krullen zijn er aan gelast." We maakten kennis met elkaar, maar zijn naam, René Diekstra, zei mij toen nog niets. Hij was een groot verzamelaar van alles wat met winter en ijs te maken had. Zijn goede raad heb ik toen aangenomen en die schaatsen de schaatsen gelaten. Zo ben ik met René in contact gekomen en door hem goed in het zadel geholpen met het opzetten van mijn verzameling. Ook door zijn toedoen ben ik in contact gekomen met de verzamelkring De Poolster. In 1991 nog een clubje gelijkgestemde mensen geleid door dhr. Mingelen uit Leiden.

Een jaar later ben ik die schaatsen weer op de antiekbeurs tegengekomen in Eindhoven en heb met meer kennis van zaken naar die schaatsen gekeken. Ja hoor, aangelaste krullen, zeker weten, maar heel erg knap gedaan. René vertelde mij naar aanleiding daarvan dat deze type schaat-

sen veelvuldig werden veranderd voor de handel.

Tot zover mijn verhaal. Nu even naar de schaatsen kijken. Wat meteen opvalt is de vorm van de voetstapel: een voetstapel van een schoonrijschaats. Dan de bevestiging van de voetstapel aan de schenkel: twee boutjes met schroefdraad geklonken op de schenkel met een moer zoals de rondrijders bevestigd worden. Alle krulschaatsen hebben maar één hakschroef en een bevestiging aan de voorzijde van de voetstapel door middel van de toon. Dus terecht een weerzien van een oude bekende. Naar mijn mening, op zijn zachtst gezegd, zijn deze schaatsen niet origineel. Jammer dat dit bij de foto in de Vitrine niet is vermeld.

Laten we vooral alert blijven met wat er wordt aangeboden: we hebben niet voor niets met zijn allen vaak over vervalsingen gesproken.

Simon Verschueren

J.H. Jansen, pionier schaatstrainer

Jan Bolt, de uitvinder van de droogtraining, wordt algemeen beschouwd als de eerste schaatstrainer in Nederland. Hij ontplooidde zijn grootste activiteiten in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. De erkenning van Bolt had vooral te maken met het feit dat hij als eerste begon zijn ideeën op papier te zetten. De eerste oefenmeester die bezig was met schaatsenrijders was hij zeker niet, want Jaap Eden oefende aan het einde van de negentiende eeuw al met de adviezen van

zijn stadgenoot en vriend Klaas Pander.

Een vergeten pionier op het trainersvlak is ongetwijfeld J.H. Jansen uit Warnsveld bij Zutphen. Hij behoorde met Bolt en P.J. Adrian op 5 mei 1929 tot de oprichters van de Nederlandsche Vereniging tot Bevordering van het Hardrijden op de Schaats (NVBHS). Dit was een club die zich voor honderd procent toelegde op de training van hardrijders. Dat leidde tot een competentiegevecht met het KNSB-

bestuur, dat zich tot dan toe had bezig gehouden met de training en uitzending van rijders. De strijd zou tot 1967 duren. Toen werd de NVBHS opgeheven, omdat haar ideeën gerealiseerd waren, maar in 1948 leidde de oppositie van de hardrijders tot een complete reorganisatie van de schaatsbond.

De belangstelling van J.H. Jansen voor de training van schaatsenrijders ontstond al in de winter van 1921. Twintig jaar later besteedde het geïllustreerde tijdschrift 'Gelderland in Woord en Beeld' een reportage aan zijn jubileum als schaatstrainer. Er verschenen foto's van Jansen, gekleed met hoed, dikke duffelse jas en stropdas, temidden van zijn pupillen.

In de Apollohal in Amsterdam

De reporter schreef in het nummer van februari 1941: *"Trainer Jansen verpandde in den winter van 1921 zijn hart eerst recht aan de schaatssport. Dat kwam zoo. Als*

er ijs was, reed Jansen op de Zutphense ijsbaan lustig zijn rondjes tot een totaal van dertig. Dan was het genoeg en keek hij de baan eens af. Hij zag een jongen, die met fikschen slag over het ijs vloog, doch het slechts een tiental ronden kon volhouden." Deze jongen was Lucas Wildervanck de Blécourt, de zoon van de kantonrechter van Zutphen, die later in de voetsporen van zijn vader zou treden. Hij werd in de jaren dertig rechter in Nederlands Indië. Maar voor het zover was ontwikkelde Wildervanck de Blécourt zich met hulp van Jansen tot een prima schaatsenrijder, die herhaaldelijk naar het mondaine Zwitserse wintersportoord Davos trok om daar op de beroemde ijsbaan te oefenen.

Jansen had volgens Gelderland in Woord en Beeld op die dag in 1921, toen hij Lucas Wildervanck voor het eerst op het ijs zag, in zich zelf gemompeld: *"Da's jammer. Er steekt meer in die knaap!"* Diezelfde avond stond de jongen bij hem aan de deur. Hij wilde wel eens weten of hij zich niet wat beter kon bekwamen. *"En van dit praten kwam oefenen,"* vertelde Jansen de verslaggever. *"Ik begon met droogtrainingen rond mijn huis. Al snel gingen*

er meer jongens uit Zutphen en mijn dorp mee doen."

Het moet een wonderlijk gezicht geweest zijn, die sliert jongemannen in hun knicker-

bockers, jasjes en stropdasje voor, die in het voorjaar en de zomer in schaatshouding over het gazon rond de hagelwitte villa van Jansen 'schaatsten' volgens het systeem van Jan Bolt.

Voorbijgangers keken het hoofdschuddend aan en tikten veel betekenend op hun voorhoofd. Zo begon J.H. Jansen zijn trainingsgroep, die in de loop van de jaren '20 steeds zou blijven groeien. Er volgden rijders als Dolf van der Scheer, die ook uit Zutphen kwam en die zou uitgroeien tot de beste Nederlandse hardrijder aan het eind van de jaren '20 en het begin van de jaren dertig. Ook Holleman en de Zutphenaren A.A. Schouten en 't Hart meldden zich in de zomermaanden in de tuin van Jansen.

Er kwamen ook sportliefhebbers, die op het ijs nooit tot hun recht zouden komen, in de groep. Zo meldde Boesveld, later opperwachtmeester van de marechaussee, zich. Hij was toen "zo stijf als een plank", zoals hij het zelf uitdrukte en zou dankzij Jansen toch het indertijd begeerde diploma van het Nederlandsche Olympisch Comité behalen. Dat werd verstrekt aan degenen, die erin slaagden een sporttest volgens de

eisen van het NOC af te leggen. Ook de latere advocaat Dijkstra stelde zich onder leiding van trainer Jansen. Sport was in die jaren in studentenkringen erg populair.

Als belangrijke zomerse activiteit voor schaatsenrijders adviseerde Jansen ook lange afstandsmarsen. Zo versche-

nen Dullaert, Wildervanck de Blécourt en Schouten aan de start van de Nijmeegse vierdaagse als voorbereiding op het winterseizoen.

'Gelderland in Woord en Beeld' had in 1941 niets dan lof voor de tamelijk gezette oefenmeester, die zich in harde winters trouwens ook als official en jurylid op de ijsbanen meldde.

Wedstrijdleader bij het Kampioenschap van Gelderland 1929

"Er is dus niets te veel gezegd, dat Jansen zijn vak verstaat en wij mogen er hier nog bij verklappen, dat hij dit alles slechts doet uit liefde voor de ijssport. Het trainen

brengt hem geen cent op. Slechts voldoening door de prestaties van zijn leerlingen. Hij heeft nog tal van jonge veelbelovende rijders en rijdsters "onder handen". Een der tigtal, waaronder tien dames!"

Dat laatste was in de jaren voor de oorlog zonder meer revolutionair. Het hardrijden op de schaatsen voor vrouwen stond toen op een bijzonder laag pitje.

De heer Jansen had voor de lezers van het

blad nog een welgemeende tip. Tenslotte was februari 1941 één van de strengste winters van de eeuw: *"Een goede rijder moet droogtrainen, Zweedsche gymnastiek beoefenen, veel fietsen en wandelen, niet voetballen, dat is funest, want men wordt er stijf van, te stijf althans om een goede hardrijder te worden."*

Ron Couwenhoven

Siteseeing (3)

It Is alweer een poosje geleden dat wij jullie – in navolging van het initiatief van Harry Karssies – via deze rubriek attenderden op interessante websites. Hoog tijd om weer eens wat nieuwe pagina's van het wereldwijde web aan de Favorieten op de p.c. toe te voegen. Of jullie nu oude schaatsen verzamelen, of schaatsboeken, of oude prenten met winterafbeeldingen, of prullaria met schaatsafbeeldingen: allemaal zijn jullie besmet met het schaatsvirus. Onze keuze richt zich daarom deze keer vooral op de volgers van het actuele schaatsgebeuren.

Schaatsenrijden is al lang geen wintersport meer. Er werd deze zomer bij diverse wedstrijden alweer hard gereden. Maar er wordt zomers vooral ook hard getraind. Wie iets van die zomertraining wil meekrijgen, moet eens kijken op:

<http://www.tvmschaatsploeg.nl/>

<http://www.tvmschaatsploeg.nl/> en

<http://www.teamtelfort.nl/>

Deze sites worden met regelmaat bijgewerkt en bevatten veel foto's en beeldma-

teriaal van onze topschaatsers in voorbereiding op het nieuwe seizoen.

Om dagelijks op de hoogte te blijven van al het schaatsnieuws in binnen- en buitenland kun je je aanmelden op de nieuwsrubriek van Google

<http://news.google.nl/>

Alles wat in de media verschijnt over schaatsen, krijg je dan als link toegestuurd. Dat geldt niet alleen voor Nederlands schaatsnieuws, maar ook voor nieuwtjes uit o.a. USA, Canada, Duitsland, enzovoort.

Als tussendoortje: doe even mee aan een Baltische ijssafari. Surf naar

<http://www.balticice.com/>

en je belandt in een andere wereld.

Tijdens de oktoberbijeenkomsten zien we onze schaatskenners regelmatig discussiëren over het materiaal dat de schaatsenmakers eertijds gebruikten. Door de jaren heen wijzigden de inzichten en dat doen ze nog steeds. Volgens Marnix ten Kortenaar en Jan Maarten Heideman kun je op nog dunnere ijzers rijden. In een videoboodschap lichten ze dit toe:

<http://www.hattermerbroek.net/marnix.html>

Op 31 mei van dit jaar werd in Rusland de derde 400 meter-baan geopend en wel in de plaats Kolomna. Op de site

http://www.mosreg.ru/oficial_chronicle/

13298.html

vind je – in het Russisch – een verslag van de feestelijke opening. Op deze baan worden in 2008 de Europese kampioenschappen allround gehouden.

Nol Terwindt/Hedman Bijlsma

Twee bijzondere tegels met wintertaferelen (24)

Ik was van plan mijn serie over tegels met een artikelje over het elfstedentochtbrugje af te sluiten. Maar ik kwam twee tegels tegen, die ik zo bijzonder vond dat ik ze toch graag nog wil noemen. Ik ga het kort houden. De eerste tegel betreft een tegel van omstreeks 1650.

En daar staat iemand op die bezig is zijn schaatsen onder te binden. Naast hem ligt een losse schaats. Ik ken geen tegel waarop een schaats zo duidelijk is afgebeeld. De kenners zullen zo kunnen zeggen welk type schaats het hier betreft. Een tegel met deze voorstelling was mij niet helemaal onbekend, maar je ziet hem erg

weinig. En wie hem heeft wil hem meestal niet kwijt, ook niet als hij gerestaureerd is zoals deze.

De tweede tegel zal zo'n drie honderd jaar later gemaakt zijn.

We weten precies waar. Op de achterzijde staat namelijk het merkstempel van de faience- en tegelfabriek Westraven te Utrecht bestaande uit twee raven op gestapelde steentjes. Dit bedrijf werd in het begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw overgenomen door de Porceleyne Fles te Delft. Westraven heeft in het verleden allerlei typen zogenaamde reliëftegels gemaakt, onder anderen met landschappen. De tweede tegel van dit artikelje betreft zo'n tegel. En nog wel met een win-

terlandschap met molen en een visser bij een bijt en zowaar als je goed ziet ook nog met een schaatser. Het is een veelkleurig tegeltje van 15x12,5 cm. Voor mij een heel bijzondere tegel. Ik had deze afbeelding nog nooit eerder gezien. En ik heb zo langzamerhand al heel wat van dit soort tegels onder ogen gehad nu ik mij de laatste jaren

ook voor dit type tegels ben gaan interesseren. Rechts boven staat Holland. Deze tegels zijn nooit bedoeld geweest om ze in een muur in te metselen, maar om ze aan de muur op te hangen. Vaak werden ze ook geëxporteerd. En nu de volgende keer het Elfstedentochtbrugje.

Minne Iedes Nieuwhof

De redens (De schaatsen)

Over het maken van schaatsen is in het wat verdere en ook in het nabije verleden al heel wat geschreven in boeken en vooral tijdschriften met en zonder toepasselijke foto's. Of je dit proza kunt noemen weet ik niet maar nog nooit is in dichtvorm over het maken van schaatsen geschreven. Ik vond het daarom hoog tijd om onderstaand gedicht eens in Kouwe Drukke op te nemen. Voor verschillende (boeken)verzamelaars zal dit gedicht niet onbekend zijn, maar dat is nog geen reden om *De redens* niet te plaatsen.

De maker van het gedicht is Ids Willemsma

en hij heeft dit gedicht zo'n twintig jaar geleden in Oude Leije gemaakt. Waarom? Hij heeft wat met schaatsen als handeling en als voorwerp. Daar komt nog bij dat hij de zoon is van Abe Willemsma, de laatste directeur van Ruiter schaatsenfabriek uit Akkrum. Hij is dan ook met schaatsen opgegroeid en kan hier smakelijk over vertellen. Ik herinner me nog de presentatie van het boek van Wiebe Blauw in Hindeloopen in 2001. Hier hield Ids een mooi verhaal doorspekt met jeugdherinneringen.

Maar er is nog meer over hem te vertellen. Hij maakt al of niet op bestelling schaat-

sen. Je zou hem dus één van de laatste schaatsenmakers kunnen noemen. De appel valt ook hier niet ver van de boom. Ids vindt het alleen jammer dat hij zo weinig schaatsen kan maken, want hij is kunstenaar en krijgt veel opdrachten. Ook in dat opzicht is hij bijzonder, want welke kunstenaar kan hem dat nazeggen? Toen ik hem

dan ook opbelde om wat recente informatie voor dit stukje te krijgen, had hij nauwelijks tijd voor me. De volgende dag moest hij weer een opdracht af hebben.

Wat schaatsen maken betreft heeft hij een nieuwe variant van de Friese schaats in gedachten. Hij wil graag nog eens een paar of vijf maken met een van achteren vrij ver doorlopend ijzer, zodat je meer druk op de achterkant van de schaats kunt brengen. Ook wil hij de houtjes smal maken, maar wel hoger dan de gemiddelde Friese doorloper, zodat je met deze schaatsen ook op de land- en kunstijsbanen goed de bocht kunt maken.

Zijn grootste wens blijft echter het maken van kinderschaatsen en dan denkt hij aan type 36 uit de catalogus van Ruiter schaatsenmaker. Hij hoopt daarmee een brug te slaan tussen bijvoorbeeld de Easy Glider van Zandstra en de stalen Noor.

Behalve dat hij schaatsen maakt is Ids

ook een niet onverdienstelijk schaatser. Hij rijdt principieel op houten schaatsen en kan daarmee aardig uit de voeten. Zo wist hij als eerste de Elfstedentocht van 1997 op houten schaatsen te volbrengen. Deze uitdaging was uitgeschreven door de Stichting *De houten Reed*. Het ging er hierbij niet zozeer om wie als snelste, maar wel als eerste op houten schaatsen de Elfstedentocht volbracht. Ondanks het feit dat hij zich de eerste honderd kilometer heel beroerd voelde, ging het na Bolsward steeds beter en wist hij deze "ereprijs" te winnen. De ijzers van de schaatsen waarop hij deze tocht reed zijn iets dunner dan van type 36. Fijntjes merkt Ids nog op dat op Ruiter schaatsen van dit type in het verleden heel veel (kortebaan)wedstrijden zijn gewonnen.

Niemand kan met meer recht zeggen: ik deed het op mijn eigen houtje!

Annie Broere

De redens van Ids Willemsma, met een Nederlandse vertaling van Jantsje Post

de boekebeam seage

de beukenboom zagen

de houten seage

de houten zagen

de leargatten freesd

de leergaten frezen

de halzen lusten

de halzen trekken

de sturtsjes stutsen

de staartjes steken

de koppen skuorre

de koppen schuren

de staven walst

de staven walsen

de izers ôfknipt

de izers afknippen

de izers weakrjochte

de izers zachtrichten

de izers smeid

de izers smeden

de izers hurde

de izers harden

de izers rutsen

de izers rekken

de izers rêchslipe

de ijzers rugslippen

de izers dwersslipe

de ijzers dwarsslippen

de izers skerpslipe

de ijzers scherpslijpen

de izers triedslipe

de ijzers draadslippen

de izers raupolyst

de ijzers grofpolijsten

de izers fetpolyst

de ijzers fijnpolijsten

de izers neirjochte*de ijzers narichten***de boutsjes klonken***de boutjes klinken***de houten setten***de houten zetten***de moeren oandraaid***de moeren aandraaien***de houten lakt***de houten lakken***de teanstikken***de teenstukken***de hakstikken***de hakstukken***de fiters***de veters***de redens***de schaatsen*

Doe- en Kijkcentrum Nooitgedagt IJlst

In het tijdschrift *Schaatssport* ontdekte ik dat het *Doe- en Kijkcentrum Nooitgedagt* officieel was geopend. Bij het artikel stond een foto van René Diekstra wachtend bij de deur op de horde Poolsterbezoekers, die niet kwamen, zoals hij mij later toevertrouwde. Misschien waren Jitse Hotsma en ik wel de eerste "Poolsterren" die op 15 juli een bezoek brachten aan het museum. Het museum, dat sfeervol is ingericht, bevat een stuk cultuurobject van het stadje IJlst. De etaleerkunst van René Diekstra om in een kleine ruimte toch veel te laten zien, spreekt voor zichzelf. Het mooie wintergezicht van het stadje, met de Nooitgedagtfabriek op de achtergrond, gaf je ondanks de zeer warme dag een winters gevoel. Leuk was dat ik ook nog een paar schaatsen ontdekte uit mijn eigen verzameling. Ze hadden zo'n belangrijk plekje gekregen dat ik spijt begon te krijgen dat ik ze met René geruild had. Maar goed, de schaatsen lagen daar op de juiste plaats en ik ben er zeker niet slechter van geworden. Of alle modellen van Nooitgedagt er lagen hebben wij niet kunnen vaststellen. Andere voorwerpen waren er ook nog te bewon-

deren werd ons fijntjes door de toezichthouders gezegd, zoals een leuke collectie kinderspeelgoed en van zelfsprekend het gereedschap, waar Nooitgedagt groot mee is geworden.

Tijdens onze aanwezigheid troffen we ook nog een familielid aan, mevrouw Nooitgedagt. Zij was getrouwd met Tjitte Nooitgedagt. Tjitte moest niets van het bedrijf hebben en wilde boer worden hetgeen ook gebeurde. Mevrouw Nooitgedagt heeft bij de geboorte van haar kleinzoon, een zilveren geboortelepel laten maken met de afbeelding van de schoonrijder van het Nooitgedagt-etiket. Kijk, weer een verzamelobject, waar we naar uit kunnen kijken. Het zal echter wel bij een foto van de lepel blijven. De foto zal ik in één van de volgende nummers publiceren.

Als u in de buurt van IJlst bent is het zeker de moeite waard een bezoekje aan de het Doe- en Kijkcentrum Nooitgedagt, te brengen.

Jitse Hotsma/Bart van de Peppel

Doe- en Kijkcentrum Nooitgedagt
Eegracht 11, IJlst
www.nooitgedagt_ijlst.nl

De Limmense schaats

In mijn verzameling heb ik drie paar zogenaamde Limmense schaatsen en ben ik op zoek naar andere informatie daarover dan die vermeld in het boek *Van Glis tot Klapschaats* van Wiebe Blauw. Sinds deze uitgave uit 2001 is er bij één of meer van de leden van De Poolster wellicht meer over deze schaatsen bekend.

Op bladzijde 256 van genoemd boek staat onder Limmen (Noord-Holland) vermeld dat Pieter van Leeuwen de Limmense schaats gemaakt heeft tussen 1888 en 1910. Op bladzijde 70 geeft Wiebe informatie over de oorsprong: *“De naam verwijst naar het dorp Limmen. De Limmense schaats heeft een ruimer verspreidingsgebied gehad. De schaats wordt ook wel aangeduid als de Limmerhoekerse schaats, waarmee bedoeld wordt dat hij uit de hoek (streek) van Limmen afkomstig is.”*

Poolsterlid Tom Clardij (Heerhugowaard) die veel van Noord-Hollandse schaatsen af weet, meent dat Limmen zeker niet als de oorsprong en daarmee het verspreidingspunt van het model Limmense schaats gezien moet worden. Vaststaat dat dit schaatsmodel op meerdere plaatsen in Noord-Holland gemaakt is, en ook al voor vóór 1880.

De naam Limmense schaats zou ooit bedacht zijn door verzamelaar Joh. G. Voorn.

Wiebe geeft als omschrijving: “Kenmerkend voor de Limmense schaats is dat de schenkel aan de voorkant uitloopt in een rondje. De schenkel, die kort is bij de hak, is voor-

zien van ijzeren teengaten. De voetstapel is recht. Schenkel en stapel zijn verbonden door een kramschroef of een steekschroef. Sommige Limmense schaatsen zijn roodgeverfd en in enkele gevallen zijn er zwarte vlekken door kaarswalm aangebracht.”

Aan de hand van mijn drie paar Limmense schaatsen [*Zie Vitrine*] kan je naar mijn mening goed zien dat de Limmense schaats uit verschillende streken van Noord-Holland komt. Het paar met het vioolachtige voetblad lijkt op die van het “Zaans schaatsmodel” zoals Tom Clardij die beschrijft in Kouwe Drukke 21 van oktober 2004. Het paar dat roodgeverfd is en zwarte kaarswalmvlekken heeft, komt uit het gebied West-Friesland. Dit zijn nogal vrij ver van elkaar gelegen gebieden. In het derde paar staat een fraai stempel in de ijzers met de letters EB. Wie dat is, heb ik helaas niet kunnen achterhalen. Alle drie de paren hebben ijzeren teengaten en zijn circa 37-39 centimeter lang.

Mocht iemand meer informatie over de Limmense schaatsen kunnen geven, in het bijzonder over het merk EB, dan wil ik dat graag horen. Mogelijk kunnen andere Poolsterleden een aanvullend artikel in Kouwe Drukke plaatsen. Het lijkt me leuk om op één van de komende Poolsterbijeenkomsten een ieder te verzoeken hun Limmense schaatsen mee te nemen en met elkaar te bespreken.

Frits Locher

Vitrine

Afbeeldingen bij Frits Locher. De Limmense schaats. Collectie Frits Locher

Limmense schaats met stempel EB

Roodgeverfde
Limmense schaats

Limmense schaats lijkend op
Zaanse schaats

Afbeeldingen bij Jitse Hotsma/Bart van de Peppel. Doe- en Kijkcentrum Nooitgedagt IJlst.
Foto's Bart van de Peppel

Posten en stempels (of heeft u een betere naam)

Beste medeverzamelaars, naar aanleiding van de Boek en zopie rubriek, heb ik de redactie aangeboden om een dergelijke rubriek te starten voor nieuwtjes rondom postzegeluitgiftes. Nu zijn er over het algemeen een heleboel uitgiftes in een Olympisch jaar, we vallen dus met de neus in de boter. In andere jaren is de spoeling aanzienlijk dunner.

Mijn bedoeling is om nieuws rond zegels en afstempelingen vanaf 2006, voor zover mij bekend, te vermelden en in de wat magere tijden uitgiften te bespreken uit eerdere jaren. Ik beperk mij tot het langebaanschaatsen en toerschaatsen, al zal ik soms melding maken van shorttrack als dat zich zo voordoet.

Er zijn dit jaar nogal wat bijzondere items verschenen:

Al eerste natuurlijk de 3D zegels uitgegeven door Nederland op 10 februari van Ard Schenk en Yvonne van Gennip. Te koop als velletje, postzegelmapje (nr. 331) en prachtig Prestigeboekje (nr. 10). Op de eerste dag enveloppe (ook wel FDC's genoemd) nr. 529 van de NVPH prijkt naast deze zegels ook nog een stempel met een schaatser.

In Rusland is er op 18 januari een zegel uitgegeven, waarde 4.00 (roebel of kopeken?). Waarop een schaats(st)er prijkt waarbij je voor het eerst op een zegel de klapschaats kan bewonderen.

Op een zegel uit Canada uitgegeven op 3 februari, waarde 51 cent prijkt een ander nieuw fenomeen: de ploegenachtvolgving. Het is mijn inziens een foto van het Noorse team, maar ik zou graag horen wie de schaatsers zijn. De middelste lijkt Grødum, gezien de armhouding, maar veronderstel ik dat juist en wie zijn de anderen?

Nog zo'n puzzel lijkt de zegel van - ja u leest het goed - Turkije uitgegeven op 10 februari, waarde 60 yeni kurus. Op deze zegel neemt een schaatser de verkeerde bocht. Hier lijkt, gezien het pak een Nederlandse schaats(st)er voor gebruikt te zijn, maar wie beheerst deze bocht zo goed? Hoe meer ik kijk, hoe meer schaats(st)ers ik denk te herkennen.

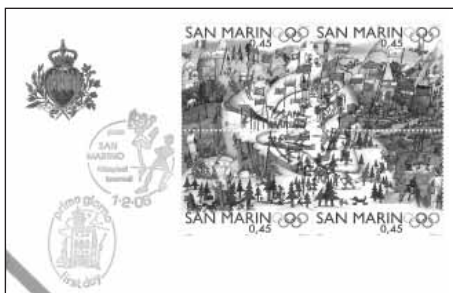
In Noord-Korea prijkt er ook een herkenbare schaatser op de zegel. Hier gaat het zeer waarschijnlijk om een succesvolle Italiaan: Enrico Fabris. Het gaat om de duurste zegel uit de serie, waarde 135. Ook uitgegeven op 10 februari.

shorttracker en een schaatser (zou ook een shorttracker kunnen zijn, maar qua houding houd ik het op een schaatser).

Van een heel andere orde is het mooie vierluik uit San Marino, dat een heel wintertafereel voorstelt. Qua schaatsen stelt het wat minder voor, al zijn de schaatsers in het tafereel ook gebruikt voor de eerste dag afstempeling, maar ik vind het gewoon een heel mooi plaatje.

Het postzegelboekje heeft aan de buitenkant nog een keer de afbeelding van de schaatszegel en ook een shorttracker.

In Frankrijk is er - bij mijn weten voor het eerst - rond Olympische Spelen iets gedaan aan schaatsen. In 1992 n.a.v. Albertville, toen Frankrijk van bijna iedere sport een zegel uitgaf, zat er geen schaatspostzegel bij. Ook dit jaar prijkt op de ene zegel die uitgegeven is een biatlonatleet. Maar wat schetst mijn verbazing, het eerste dag stempel (4 februari) uit Parijs is een

Wat weet ik nog meer van uitgiften dit jaar:

- In Bulgarije is een postwaardestuk met een schaatser uitgegeven. Wat is een postwaardestuk zult u zich wellicht afvragen. Dit is een brief of antwoordkaart waar de zegel al op de brief is gedrukt. Als er dan een plaatje standaard op de brief staat en niet in het zegelbeeld, wordt dit toch als filatelistisch element gekenmerkt, omdat het niet los van elkaar te kopen is. De zegel heeft een waarde van 0.55. Uitgiftedatum is mij nog onbekend.
- In Nederland zijn er ook 4 verschillende zakelijke (de firma Edtel) port betaald zegels verschenen. Hierop prijken de

benen van verschillende schaatsers. Dit is wat dubieus als filatelistisch materiaal, maar wel mooi.

- Nevis heeft een zegel uitgegeven van \$ 4 waarop de schaatsbaanzegel van Italië 1956 prijkt. Een zegel op een zegel dus. Uitgiftedatum: 24 april.
- En als laatste heeft Polen één eerste dag afstempeling van een snowboarder en een schaatser. Uitgiftedatum 7 februari 2006.

Zijn de afbeeldingen iets te klein? Kijk dan op <http://home.quicknet.nl/qn/prive/cvanstaaveren/kouwedrukte1.html>

Mocht u naar aanleiding van het bovenstaande aanvullingen en/of opmerkingen hebben, dan houd ik mij aanbevolen. Als u vragen heeft over schaatspostzegels in het algemeen kan u natuurlijk ook altijd even contact met mij opnemen via

cvstaave@hotmail.com.

Caroline van Staaveren

Boek en zopie

IJclub "Rijn en Lek" 1895-1991. IJsfeest in Vreeswijk - Ben Remie

In de Oudheidkamer in Fort Vreeswijk te Nieuwegein is van 23 april tot en met 3 december de tentoonstelling "IJsfeest in Vreeswijk" te bekijken. De tentoongestelde foto's, documentatiemateriaal en andere attributen vertellen de geschiedenis van het schaatsen en de IJclub "Rijn en Lek" die bestond van 1895 tot 1991. Het bijbehorende boekje (101 pagina's) is geschreven door Ben Remie en is te bestellen bij de Oudheidkamer, tel. 030-6062515, e-mail oudheidskrmvreeswijk@12move.nl.

De prijs bedraagt € 3,00.

Theodoor van der Kooi

The Skating Minister - Duncan Thomson en Lynne Gladstone-Millar

Wat het schilderij de Mona Lisa is in Frankrijk en De Schreeuw in Noorwegen is dat van de schaatsende dominee Robert Walker in Schotland. Een beroemd schilderij tot ver over de landsgrenzen. In de

museumwinkel in Edinburgh is zelfs een hele hoek ingericht waar van alles te koop is met betrekking tot het schilderij, van Robert Walker als sleutelhanger tot blikken en bекers met zijn afbeelding. Zelfs een architect heeft er zich door laten inspireren bij de bouw van het nieuwe parlamentsgebouw in Edinburgh. Dit en nog veel meer kunt u lezen en zien in het bijzonder goed verzorgde boekje met veel achtergrondinformatie over het schilderij, de schilder en de geschiedenis uit die tijd. De tekst wordt aangevuld met reproducties van schilderijen en portretten van hoge kwaliteit.

The Skating Minister is een uitgave van de National Galleries of Scotland, 2004, met ISBN nummer 190 166 385 X, en kost (in Nederland besteld) € 17,95.

Annie Broere

De start van de Elfstedentocht

Bij veel wedstrijdsporten is de start een fascinerend onderdeel van de wedstrijd. Zo ook die van de Elfstedentocht. Wat deze start verder nog bijzonder maakt, is dat de start van deze ijsklassieker nagenoeg in het donker plaats vindt en dat in de meeste gevallen gestart wordt niet op het ijs, maar vanuit een gebouw.

De start van de wedstrijdrijders ligt tussen 5 en 6 uur in de ochtend, zo ongeveer 2,5 uur voor zonsopkomst. Na het startsein rennen de schaatsers dan naar het ijs, binden de schaatsen in het donker onder en rijden weg. Straatverlichting, lichten van auto's en magnesiumfakkels zorgen nog voor een beetje licht. Net genoeg om de rijders veilig te laten vertrekken, maar te

weinig om alles nauwkeurig op beeld vast te leggen. Zeker als het gaat om de eerste edities van de tocht, toen de foto- en filmtechniek nog in de kinderschoenen stond. De eerste bewegende beelden dateren van 1917 met in de hoofdrol Coen de Koning. Dit waren zwart-wit beelden met tussendoor gefilmde teksten, maar nog zonder geluid. In

1933 gaan beeld en geluid voor het eerst samen, getuige het interview aan de finish met de winnaars van toen, Abe de Vries en Sipke Castelein. Begin jaren vijftig doet de televisie zijn intrede, maar deze is de eerste jaren nog een luxeartikel. Radio en

Polygoonjournaal zijn nog de belangrijkste communicatiemedia. Maar de televisie ontwikkelt zich daarna in razend tempo en zorgt er nu voor dat de tocht in de huiskamer wordt gebracht. Vanaf 1963 krijgt de tv-kijker het idee live aanwezig te zijn bij de tocht.

Het in beeld brengen van de start is van veel tochten beperkt gebleven tot het startsein, het onderbinden van de schaatsen en het weggrijden van schaatsers. Wat er zich heeft afgespeeld op weg naar het ijs, is nagenoeg onzichtbaar gebleven. Alleen krantenverslagen geven wat meer details. Ter illustratie de start van de Elfstedentocht van 1963 met een tekening van Dik Bruynesteyn.

De wedstrijdrijders moesten zich toen verzamelen in autospuiterij Posthuma aan de Verlengde Schrans. Als extra service konden de wedstrijdrijders gebruik maken van een infrarood straalkachel van de spuitcabine. De toenmalige eigenaar Van der Schaaf

had van medische deskundigen gehoord dat de infrarode lampen goed waren voor de spieren, omdat de stralen het lichaam intensiever verwarmden. De spieren zouden dus niet zo snel weer stijf worden, zoals bij een gewoon straalkachelkje. Om precies half zes klinkt in de autospuiterij het startsein voor de twaalfde Elfstedentocht en begint de wedloop van de 568 rijders naar het ijs van het Van Harinxmakanaal. Al lang hadden ze in de hal staan dringen om een zo goed mogelijk plaatsje te veroveren. De latere winnaar Reinier Paping was verlaat en moest genoeg nemen met een plaats achteraan. Half Leeuwarden scheen uitgelopen om van de start getuige te zijn. Rijen dik stond het publiek op de brug en langs het kanaal. De rijders waren gedwongen hun weg te zoeken over een baantje van nauwelijks een meter breedte, dat het publiek nog had vrij gelaten. Door de straatweg over te steken en via een houten plankier, bereikten ze de verlichte startplaats op het Van Harinxmakanaal. In die afdaling tuimelden de meest onvoorzichtigen over elkaar heen, maar niemand liep hierbij noemenswaardige verwondingen op. Zo snel mogelijk zochten de rijders een plaatsje op de lange rij banken om de schaatsen onder te binden en al snel verdwenen de eersten in de duisternis op weg naar Sneek.

Opmerkelijk is dat de start niet op het ijs was, maar in een loods. Na het startsein moesten de wedstrijddrijders eerst 260 meter naar het ijs rennen. Hoewel de race naar het ijs wel niet van erg grote invloed zal zijn geweest op de einduitslag, zal een schaat-

ser ook deze discipline moeten beheersen. Dit geldt ook voor het klunen. Jan Roelof Kruihof weet hier van mee te praten, getuige zijn struikelpartijen tijdens het klunen in Kimsward tijdens de Elfstedentocht van 1985. Dit maakte hem gelijk kansloos voor de eindzege. Het hardlopen en klunen maken onbedoeld deel uit van deze schaatswedstrijd. Ik ken geen andere sportwedstrijd waar dit ook het geval is. Eerder zou je verwachten dat een wedstrijd op en over het ijs ook van start gaat op het ijs. Ik was eigenlijk wel benieuwd of dit ooit wel eens gebeurd is. Ik heb daarom wat onderzoek gedaan naar de start van de wedstrijddrijders in de vijftien tochten die tot nu toe gehouden zijn. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het startsein tot met wegrijden van de schaatser. De startlocaties en looproutes zijn terug te vinden op de plattegrond. Wat opvalt is dat de eerste tochten gestart zijn vanuit het centrum van Leeuwarden.

<i>Jaar</i>	<i>Route om de</i>	<i>1: Plaats startsein</i> <i>2: Plaats om de schaatsen onder te binden</i>
1909	Noord	1: Hotel Amicitia. 2: Onderbinden voor het hotel
1912	Noord	1: Hotel Weidema aan het Schavernek. 2: Onderbinden voor het hotel
1917, 1929	Noord	1/2: Op het ijs bij de Wirdumerpoortsbrug aan de Willemskade)
1933	Zuid	1/2: Met bussen en taxi's werden de wedstrijddrijders naar de Boksumerdam gebracht (circa 5 km). De start was op het ijs van achter een touw
1940	Zuid	1: De Harmonie. 2: Vervolgens via de Prins Hendrikstraat, Willemskade en Snekertrekweg naar Schenkenschans (circa 2 km)
1941	Noord	1: Bij De Groene Weide achter een touw. 2: Op de stadsgracht aan de Harlingsingel onderbinden
1942	Zuid	1: De Harmonie. 2: Daarna 20 minuten te voet naar Schenkenschans
1947	Zuid	1: Loods van de Friesche Kolenhandel aan het eind van de Snekertrekweg. 2: Vervolgens 200 meter lopen naar de Zwette bij Schenkenschans
1954, 1956, 1963	Zuid	1: Autospuiterij Posthuma. 2: Daarna 260 meter lopen naar het Van Harinxmakanaal
1985, 1986	Zuid	1: Frieslandhal. 2: 1,3 kilometer lopen naar de Zwettehaven (circa 7 minuten)
1997	Zuid	1: Tent bij het Expo Centrum (voorheen Frieslandhal). 2: 1,9 kilometer lopen naar de Zwettehaven

Later heeft men de start moeten verleggen naar meer buiten de stad. Dit had vooral met de ijsomstandigheden te maken: meer scheepvaart, langzamer en onvoldoende ijsvorming door het warme koelwater van de elektriciteitscentrale. Verder valt te vermelden dat het Van Harinxmakanaal, ten zuiden van Leeuwarden, tussen 1946 en 1951 is gegraven. Voor die tijd maakte de scheep-

vaart gebruik van de route door de binnenstad van Leeuwarden. In strenge winters lagen hier de snikken rijen dik aan de kade, nog net genoeg ruimte overlatend om schaatsers te laten passeren. Pas na 1951 is het dus mogelijk de tocht vanaf het Van Harinxmakanaal te laten vertrekken. Daar is driemaal gebruik van gemaakt. Uit het overzicht blijkt verder dat de start in slechts drie

van de vijftien tochten op het ijs plaats vond. Overwegingen van het bestuur om overdekt te starten waren:

- de wedstrijddrijders behoeven niet in de kou te staan wachten op het startschot;
- er is geen kans op een valse start;
- lopen is een goede opwarming voor de spieren;
- er is een spreiding bij aankomst van de schaatsers op het ijs.

Ook kunnen we uit het overzicht opmaken dat er vaak op diverse locaties is gestart. De Vereniging "De Friesche Elf Steden" is afhankelijk van de bereidwilligheid van bedrijven om onderdak te verlenen. In de jaarvergadering van december 2005 wist het bestuur ons te melden dat ze op zoek waren naar een nieuwe locatie. Door diver-

se evenementen in het Expo Centrum was het niet meer mogelijk hier te starten. Men is op zoek gegaan naar een nieuw onderkomen en heeft deze ook gevonden. Half januari kwam het bericht dat, als er een Elfstedentocht komt, de wedstrijddrijders onderdak krijgen in een bedrijfshal vlakbij de Zwettehaven en dat de start dan direct op het ijs is. De rijders behoeven dan niet meer te starten vanuit een kooi in het Expo Centrum en vervolgens door het donker naar de Zwettehaven te rennen. Het ijs opglippen nog voor het startschot valt is dan ook uitgesloten.

Na vele jaren is de start weer terug op het ijs, nu nog een echte elfstedenwinter.

Theodoor van der Kooi

Grafstenen vertellen een verhaal

Op een eenvoudige grafsteen op het kleine kerkhof van Dunega staan vier namen. Vier namen van: een jonge man van 21 jaar, twee jonge vrouwen van 22 en 23 jaar en van een meisje van 15 jaar. Alle vier begraven in dat ene graf aan de voet van de klokkenstoel.

De tekst op de steen luidt:

In dit graf behorende aan Egbert Bouwhuis liggen begraven
Age Bouwhuis oud 21 jaren
Riemke Bouwhuis oud 23 jaren
Marijke Postma oud 22 jaren
Akke Postma oud 15 jaren
Allen op Schaatsen verdrongen den 6 Januari 1833

Heel lang geleden dus, meer dan 170 jaar. In kranten uit die tijd is niets terug te vinden over hetgeen zich heeft afgespeeld. Merkwaardig is dat ook de gemeentelijke archieven geen uitsluitsel geven. Uit naspeuringen van R. Postma uit Dunegea is een reconstructie te maken. Riemke en haar broer Age Bouwhuis uit Dunegea logeerden rond nieuwjaarsdag bij oom en tante Postma aan de Yndijk te Dunegea. Op zondag 6 januari (Driekoningen) wilden Riemke en Age naar de mis in Woudsend. De nichtjes Marijke en Akke Postma gin-

gen mee. Het lag voor de hand om op schaatsen naar de kerk te gaan, want het ijs was sterk (?). Zo gingen de vier jonge mensen op weg. Het was nog vroeg toen zij de schaatsen onderbonden. Toen is het gebeurd. Op het Heeger Meer zijn ze door het ijs gezakt, die zondagochtend om acht uur. Hulp kwam niet opdagen en zij zijn alle vier in het ijsskoude water verdronken. Zij zijn gezamenlijk in één graf begraven zoals de steen vermeldt.

Jitse Hotsma

Schaatsbibliotheek

Aflevering 5: Wat de gek ervoor over heeft...

Af en toe gaat de telefoon of krijg ik een mailtje van de een of andere verzamelaar (wel of niet-Poolsterlid) met ongeveer de volgende inhoud: 'Jij weet vrij veel. Ik kan een bepaald boek kopen. Is dat eigenlijk de moeite waard? En is de prijs die ze vragen wel redelijk?' Steevast probeer ik dan naar eer en geweten antwoord te geven. 't Is me vaak snel duidelijk om welk boek het gaat en in de meeste gevallen staat die titel keurig in een van mijn boekenkasten in de twee geschakelde werkkamers. Informatie is dan meteen voorhanden. Maar ja, dan het financiële aspect.... Een geheel ander verhaal.

'Der Eislauf'

Als we over prijzen van boeken praten, denk ik dikwijls terug aan een voorval in het midden van de jaren zeventig. De post

bezorgde een briefkaartje van een antiquariaat uit Berlijn. Daarin boden ze mij een van de oudste Duitse schaatsboeken aan. Het origineel uit 1825: *'Der Eislauf oder das Schrittschuhfahren'* van Christian Siegmund Zindel. Dat woordje 'origineel' moet er wel bij, want er is later (1925) een meer beknopte reprint verschenen. Dat antiquariaat vroeg op dat moment voor *Zindel* 500 Duitse Mark. Ik help u even: dat was rond 1975 een stevig bedrag. Komt nog bij dat je toen in een andere fase van je leven zat. Nog geen overdreven hoog salaris, forse woonlasten en kinderen die geld kostten. Kortom: in huize Bijlsma is niet lang over het aanbod gediscussieerd. We hebben het mooi laten schieten.

En dan is het augustus 2006. Ik krijg een mailtje van 'een schaatsfan en kleine verzamelaar van schaatsboeken' (zoals hij zichzelf betitelt). Hij attendeert op een Engelse website. Op die internetpagina stond (c.q.

staat) het boek van Zindel. Met een voor die collega-verzamelaar niet acceptabele vraagprijs. 'Misschien bent u wel geïnteresseerd.' Enige seconden later betrok mijn gezicht toen ik het bedrag onder ogen kreeg: 3250 euro...

In ruim dertig jaar is *Zindel* dus meer dan tien keer over de kop gegaan. En nu de hamvraag: is dat '*Taschenbuch*' die prijs waard? Ik zal u snel uit de droom helpen: we hebben het over een kwestie waarop geen objectief antwoord mogelijk is.

Mijn eigen – subjectieve – reactie is zo helder als glas: ik pieker er geen moment over om in dit geval in actie te komen. Maar meer dan 45 ervaringsjaren hebben deze verzamelaar een en andermaal geleerd dat anderen er best anders over kunnen denken. De prijs van een artikel – en dus ook van een schaatsboek – wordt bepaald door vraag en aanbod. En dus af en toe ook door het simpele feit, dat er boekengekken rondlopen die het er wél voor over hebben.....

Als trouw bezoeker van Europa's grootste boekenmarkt deed ik in Deventer recent een soortgelijke ervaring op. In een kraam aan de IJssel lag een alleraardigst sportalbum uit de jaren twintig met leuke plaatjes. 'Wat vraag je daar eigenlijk voor?' De mij niet onbekende aanbieder – die bij tijd en wijle ook wel eens de eerste regel van deze aflevering in praktijk brengt – wilde er absoluut 175 euro voor beuren. Ook hier was mijn reactie kraakhelder: 'Je dacht toch zeker niet dat ik voor die paar schaatsplaatjes tussen al die andere sportfoto's dat

bedrag ga neerleggen?' Maar de kraamhouder reageerde even laconiek: 'Dat snap ik. Maar ik weet zeker dat misschien vandaag nog of anders bij een ruilbeurs een verzamelaar van voetbal- of wielerveerboeken dit boek voor die prijs weg gaat.'

Logboek

Even terug naar die telefoontjes. Tweemaal is me in de afgelopen maanden gevraagd wat een redelijke prijs is voor het '*Logboek van den achtsten Elfstedentocht per schaats op Donderdag 22 Januari 1942*'. Veel Poolstercollega's kennen dat fotoboekje met een slappe (rode) cover wel. Uitgegeven in maart 1942 door de Firma J. Nooitgedagt & Zn. in IJlst. Er is een tijd geweest dat je dit werkje vrijwel nooit tegenkwam. Wat heet: ongeveer de helft van mijn verzamelaarsbestaan ben ik ernaar op zoek geweest. Toch lag het een poosje in ons huis: ik mocht het lenen van onze schaatsgekke huisarts in een vroegere woonplaats. Overname was absoluut onbespreekbaar. Zo'n vijftien jaar geleden scoorde ik – zo noemen ze dat geloof ik tegenwoordig – eindelijk het begeerde boekje. Helaas zwijgt mijn

anders zo betrouwbare systeem (kaartenbakken met ouderwetse systeemkaartjes!) over de prijs die ik destijds neertelde.

Toch is de oplage van het charmante boekje vast groter geweest dan ik eertijds wel eens heb gedacht. Ik ben het namelijk de laatste twee/drie jaar zeker een keer of tien tegengekomen. Met een geweldige variëteit aan vraagprijzen. Soms kostte het twintig/dertig euro, maar ik heb ook wel de potloodnotitie € 75,00 voorin zien staan. Wat de gek ervoor over heeft... Sinds de Elfstedentochten in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw is het aantal verzamelaars van Elfstedenboeken fors toegenomen.

Een snelle blik op internet leerde me vanmorgen dat je de uitgave op diverse plaatsen zo kunt kopen. Driemaal werd de prijs 40 euro genoemd, eenmaal 18 euro ('Boek in redelijke staat'). En dan te bedenken dat in mijn exemplaar voorin een klein gedrukt briefje zit gehecht met de tekst: 'meerdere exemplaren van dit boekje zijn op aanvraag te verkrijgen bij de firma j. Nooitgedagt & zonen te ijlst, à f 0,30 per exemplaar.' Maar nu komt de clou: als u ooit die uitgave tegenkomt, let erop dat vooral dat kleine rode briefje nog in het boekje zit!

Links onderaan staat in kleine letters de aanduiding: K 1219. Heel lang is wel beweerd dat zo'n K-nummer vaak in 'foute boeken' prijkte. De door de bezetter in de Tweede Wereldoorlog ingestelde Kultuurkamer zou dan toestemming voor publicatie hebben afgegeven. Recent onderzoek heeft echter uitgewezen dat dit kengetal in het kader

van de Nederlandse distributiewet aan drukkers werd uitgereikt en dus niets met de inhoud van het drukwerk te maken had. Maar dit logboek is natuurlijk pas compleet inclusief dat kleine rode inlegvelletje.

Armenië en Friesland

Tot nu toe heb ik in deze aflevering vooral met gepaste nuchterheid tegen prijzen van boeken aangekeken. Maar deze verzamelaar is ook niet van steen. Wat doe je als je na jaren van zoeken plotsklaps die ontbrekende titel tegenkomt of een leuke aanvulling voor de collectie ziet... Het hoeft in zulke gevallen helemaal niet om absurde bedragen te gaan. Twee recente voorbeelden uit het leven van een collectioneur.

Lezers van deze periodiek kennen mijn (beter gezegd: onze) passie voor het boek *Hans Brinker or The Silver Skates*. Regelmatig verbazen we ons over de wereldwijde verspreiding van die klassieker. Onlangs voegden we de 26e taal aan de Hans Brinker-collectie toe: we kochten *Hans Brinker* in het Armeens. Nooit geweten dat die Armeniërs er een eigen taal op nahouden, die ook nog met geen mogelijkheid te ontcijferen valt. Maar ja, wat doet een Hans Brinker-verzamelaar die een Armeense *Hans Brinker* uit 1975 krijgt aangeboden? Precies: die bezwijkt onmiddellijk. Ik beken eerlijk, dat ik bijna 50 dollar voor dat boek heb betaald. Is dat te veel? Misschien wel. Misschien kun je het zo op straat in Jerevan voor een habbekrats krijgen. Maar ik kom daar niet elke dag. En dus hebben wij in gepaste eens-

gezindheid bepaald dat we deze kans niet lieten lopen.

Voorbeeld twee. Je loopt op de boekenmarkt in Deventer en je ziet een uitgave die je nog nooit hebt gezien. In onze kinderboekenkast staat al sinds jaar en dag het boek *Drie van de Oude Plaats* van Nienke van Hichtum (ook de schrijfster van bijvoorbeeld *Afke's Tiental*). Hoofdstuk XIX van dat boek (geïllustreerd door Tjeerd Bottema) heet: *Aaike's grote schaatsentocht*. Als u niet snapt hoe in Friesland een schaats-trainingsclub 'De Preamkeskouwers' kan heten, krijgt u hier de betekenis van 'praamkeschuiven' op een presenteerblaadje aan-

gereikt. En het volgende hoofdstuk *Wat Heit* vertelde van *Aaikemoei en Hendrik* gaat over een heus kistwerk. Kortom: interessant voor schaatsliefhebbers. In ons geval hebben we het over een fraaie uitgave uit 1938 met 212 pagina's.

En wat zagen we in Deventer? Een boekwerkje van 55 bladzijden. Zonder kleur of fleur. Drie van de Oude Plaats. *Een schets uit het Friesche leven in de vorige eeuw*. Met als extra vermelding: 'Naar een oorspronkelijk manuscript naverteld door Nynke van Hichtum'. Een voor mij totaal onbekende editie. Het leek wel een soort gebundelde feuilleton zonder jaartal van uitgifte met slechts de aanduiding: Uitgave N.V. De Leeuwarder Courant.

Ik heb die zondagochtend 25 euro betaald voor een redelijk onooglijk boekwerkje.

Minstens drie redenen bepaalden de aankoop. Deze onbekende uitgave past prima in de collectie. Heeft verder een extra waardevol cachet door een ingeplakte Ex Libris. Ooit was de destijds bekende Friese publicist S.J. van der Molen bezitter. En ik had juist de buitengewoon boeiende biografie *Nynke van Hichtum. Leven en wereld van*

Sjoukje Troelstra-Bokma de Boer van Aukje Holtrop gelezen.

De conclusie is duidelijk: zo'n afweging is puur persoonlijk. Lees dus nog eens de eerste regels van deze aflevering. Bij het volgende telefoontje of mailtje probeer graag ik mee te denken. Meer niet.
Hedman Bijlsma

Klunen en kluunbruggen (3)

Een nieuwe aanwinst

De drijvende kluunsteiger van *IJsclub V.I.O.S.* uit Vinkeveen onder de N 201 nabij de nieuwbouw, in de ringvaart van de polder Groot Mijdrecht.

Hoogte vaste brug: 2.40 m.

Afmeting van de vier aan elkaar gekoppelde drijvende steigers: lengte 24 m. breedte 1.90 m.

Drijfvermogen: 225 kg/m².

Afmetingen van de twee vaste kluunsteigers aan weerskanten van de hovelingen: lengte 9 m. breedte 1.50 m. Zowel de drijvende als de vaste steigers zijn voorzien van leuning.

Buiten het vele vrijwilligerswerk waren de kosten, nog uitgedrukt in guldens: f.11.605. Bijdragen: sponsors f. 2800, provincie Utrecht f. 4000 en gemeente De Ronde Venen f. 4000.

Toen de knelpuntenoplossingen in het Vinkeveense (zie Kouwe Drukke 24) een succes bleken, want al snel konden schaatser er van profiteren, ging onze aandacht uit naar nog een onveilige onderdoorgang. Nabij de nieuwbouwwijken in de N 201 ligt

een hoge vaste brug. Door een constante stroming in deze nauwe doorgang komt ook hier geen of onbetrouwbaar ijs.

Over dit gedeelte van de ringvaart liep geen toertocht en, niet onbelangrijk, wiens 'water' was het, van *V.I.O.S.* of van *Voorwaarts*. Daarbij kwam dat nogal wat bestuursleden van deze twee ijsclubs lieten weten niet warm te willen lopen voor een oplossing hiervan. Voor ons een reden te meer om naar een mogelijkheid te zoeken voor een veilige onderdoorgang voor de Vinkeveense schaatser. En die kwam er!

In 1993 kocht het Recreatieschap Vinkeveense Plassen vier drijvende steigers ten behoeve van rustplaatsen in een kanoroute. Aanschafwaarde f. 15.000. Wat goed is voor kanoërs is ook goed voor schaatser concludeerden wij. Deze vier drijvende steigers, die stevig aan elkaar kunnen worden gekoppeld, zouden precies goed van lengte zijn om onder de vaste brug te parkeren bij vorst.

Het Recreatieschap was bereid om onder bepaalde voorwaarden deze steigers in de winter ter beschikking te stellen voor het toerschaatsen. Nu moesten de twee ijs-

clubs nog over de streep worden getrokken, want wij dachten dat het een mooie klus zou zijn voor een gezamenlijk project. Dat dachten wij, maar het ging anders.

Voorwaarts voelde niets voor deelname. Het bestuur dreigde zelfs op te stappen als de ledenvergadering ja zou zeggen omdat, volgens het bestuur, de geplande drijvende steiger in hun 'water' zou komen, en niet veilig zou zijn. Een tegenstimmend bestuurslid zou later zeggen: *"Van dat groepje schaatsfanaten zijn we nog niet af."* V.I.O.S. vond de prijs te hoog om alléén verder te gaan, maar de toenmalige voorzitter zei: *"In het verleden heeft Voorwaarts tijdens een winter een baan gemaakt in het 'water' van ons. Dat hebben we ze wel gegeven, maar we zijn het niet vergeten. Die drijvende kluunsteiger moet er komen."*

Wij boden aan om sponsors te zoeken. Dat werd geaccepteerd. Binnen twee dagen werd er f. 2800 gestort. De provincie Utrecht gaf f. 4000 subsidie. De gemeente De Ronde Venen wilde niet achterblijven en gaf ook f. 4000 subsidie. Een aannemer gaf prijsopgave voor de vaste steigers en wij van de andere kosten. V.I.O.S. gaf toen het groene licht: alles mocht doorgaan.

Even dreigde er nog as en zand op het ijs te worden gestrooid.

Het Recreatieschap kreeg opdracht van de gemeente De Ronde Venen om te controleren of de drijvende steigers wel veilig genoeg waren om klunende schaatsers te dragen.

Een concurrerende ijsclub, die doorkreeg dat de plannen verwezenlijkt werden, deed

het bij de gemeente voorkomen alsof deze kluunvoorziening gevaarlijk voor schaatsers zou zijn.

Snel werd er nog een laatste inspectie gedaan door het Schap, en de uitkomst hiervan werd door de secretaris van deze organisatie per fax verstuurd naar de gemeente, met als laatste zin:

"Onze conclusie is dat de drijvende elementen absoluut geschikt zijn om te dienen als kluunbrug." En dat hebben ze, bij vorst in gebruik zijnde, volledig bewezen. Tot slot vermeld ik dat ook het Hoogheemraadschap Amstel & Vecht toestemming gaf om in de doorvaart bij aanhoudende vorst de drijvende steigers aan te brengen en de vaste steigers permanent. De steigers worden tegen de winter van de plas gehaald, aan elkaar gekoppeld en vóór de brug geparkeerd. Bij vorst worden ze onder de brug gevaren en verankerd. Bijkomend voordeel is dat bij vorst ook wandelaars er van profiteren.

Bij de opening op een stralende voorjaarsdag werd het geheel gepresenteerd aan belangstellenden, waaronder Toon Steltenpool van het Gewest Noord-Holland/Utrecht en Hetty Echten van de KNSB. Toon Steltenpool was lovend in zijn toespraak: *"Drijvende steigers zijn een primeur in het Gewest wat kluunsteigers betreft."*

Van de totstandkoming van deze voorziening is een uitgebreid rapport gemaakt, compleet met foto's, kopieën van gevoerde correspondentie, krantenartikelen, enzovoort.

Een exemplaar is aan *V.I.O.S.* overhandigd bij het honderdjarig jubileum en een tweede is in het bezit van de schrijver van dit verhaal.

We komen nog even terug op de twee Vinkeveense ijsclubs samenwerkend met andere in de Toertocht Utrecht 06. In de

winter 1996-1997 kon deze tocht niet over een gedeelte van de Vinkeveense Plassen. Gekozen werd toen om de drijvende steigers van *V.I.O.S.* in het traject op te nemen. Voorwaarts koos eieren voor zijn geld en zwichtte voor de inkomsten van de toertochten. Ongeveer negenduizend toerschaatsers maakten toen gebruik van de drijvende steigers.

Een aanbod van *Voorwaarts* om alsnog mee te betalen aan de investeringskosten van deze voorziening werd door *V.I.O.S.* afgewezen ...

Intussen zijn de twee ijsclubs content met de kluunsteigers en stroomkerende schotten en wij, de vele vrijwilligers, trots op de realisatie ervan.

Toon Kolenberg

Wie weet iets van/over het merk IJskoning?

Type: Houten getande schoonrijdschaats

Ouderdom: Omstreeks 1920-1930

Fabrikaat: Niet bekend

Merk: IJskoning

Technische gegevens

Voetstapel: Model Stheeman

Totale lengte: 31,7 cm

Hoogte boven ijs: 4,3 cm

Voetstapel lang: 28 cm

Voetstapel breed: 5,6 cm

Schaatsijzer hoog: 2,3 cm

Schaatsijzer dik: 5 mm

Gewicht: 400 gr.

Bijzonderheden: Serienummer 1014

Literatuur: W. Blauw, Van glis tot klap-schaats, p. 76. Het merk komt bij Blauw niet voor.

Ben Remie

Waddentochten naar Schiermonnikoog

Sake van der Werff was ooit een grootheid op Schiermonnikoog. Hij kwam in 1899 als veldwachter (koddebeier) op het eiland. Maar hij had ook tal van nevenberoepen, waaronder dat van pensionhouder. En het zal wel niemand verbaasd hebben dat hij in 1913 na zijn ontslag een hotel kocht dat onder de naam Hotel Pension Van der Werff naam zou maken en dat tot vandaag aan de dag toe. Hij was de animator van tal van activiteiten. Voor ons zijn het meest inte-

ressant de waddenijs-tochten die hij in de winter van 1928/1929 organiseerde. Het leek er eerst niet op dat het een strenge winter zou worden. Het was al eind januari dat deze begon, maar toen ook ouderwets. De veerdienst naar Oostmahorn staakte op 31 januari en de Waddenzee veranderde in een ijszee. Het initiatief van Van der Werff was een groot succes, ook zakelijk. Soms maakten wel driehonderd personen op een dag de overtocht. Meestal te voet, maar ook per paardenslee, ijsvlet, motor met zijspan en auto. Wij zijn over deze tochten goed geïnformeerd doordat Van der Werff in 1932 een door hem rijk geïllustreerd boekje uitgaf waarin verslagen gebundeld zijn die over die winter in verschillende kranten over dit onderwerp verschenen. Soms werd dit boekje aan gasten gegeven, vaak

met voorin de handtekening van Van der Werff. Het boekje is nu alleen een enkele maal antiquarisch te koop en men vraagt er dan soms honderd euro voor. Gelukkig is in 1982 een facsimilé-uitgave verschenen die natuurlijk veel goedkoper is.

Misschien zou ik deze hele geschiedenis niet opgerakeld hebben ware het niet dat ik door een schaatsmaatje in het bezit kwam van enkele foto's van een overtocht over het bevroren wad in de winter van 1946/1947. Deze winter is in mijn geheugen gegrift doordat ik op 24 december mijn eerste schaatstocht maakte. Ook was dat een winter waarin weer eens een Elfstedentocht gereden kon worden, op zaterdag 8 februari met veel wind en een snepende kou, met Jan van der Hoorn als omstreden winnaar.

De afgebeelde foto laat een goed ingepakte groep zien die de terugtocht weer zou maken en die met een oude legertruc van Van der Werff naar het wad werd gebracht. Nu geen figuren meer met hoeden en petten, zoals die zijn afgebeeld op de foto's die in de winter van 1928/1929 werden gemaakt, maar zoals we zien een (goed) gemust gezelschap.

Minne Iedes Nieuwhof

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van de Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaatsen en winterse objecten, en verschijnt driemaal per jaar. Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke doorbellen naar:

Anrie Broere, tel. 0316 223081

Redactie-adres

Anrie Broere
Schaepmanstraat 5
6941 CD Didam
acbroere@hetnet.nl

Redactieleden

Anrie Broere (hoofdredacteur) tel. 0316 223081 e-mail: acbroere@hetnet.nl
Tom Streng (coördinator, redacteur) tel. 0348 563100 e-mail: tom.streng@planet.nl
Minne Nieuwhof (redacteur) tel. 0318 420327 e-mail: M.Nieuwhof@hetnet.nl
Marianne van Zuijlen (redacteur, beeldredactie en contactpersoon drukkerij)
tel. 075 6843017 e-mail: marianne@vanzuijlen.demon.nl

Opmaak en druk

Drukkerij De Gans, Amersfoort

Bestuursleden Stichting "De Poolster"

Huub Snoep (voorzitter) tel. 023 5613848 e-mail: sndoos@xs4all.nl
Robert Koorneef (secretaris) tel. 0513 622436 e-mail: robertkorneef@kpnplanet.nl
Edith Wassenaar (penningmeester) tel. 035 6024811 e-mail: t.wassenaar@hetnet.nl
Matthy van Klaveren (commissies) tel. 0251 241492 e-mail: Matthy.Klaveren@wanadoo.nl
Anrie Broere (lid, contactpersoon KD) tel. 0316 223081 e-mail: acbroere@hetnet.nl

Ledenadministratie

Edith Wassenaar, Wiardi Beckmanstraat 36, 3762 HA Soest, tel. 035 6024811

E-mail adres De Poolster

Poolster@yahoo.com

Abonnement

Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 23 over te maken op gironummer 4324260 t.n.v. Stichting De Poolster, Wiardi Beckmanstraat 36, 3762 HA Soest, met vermelding van abonneenaam en abonnementsgeld 2006-2007.

Kopij

Voor Kouwe Drukke nummer 28 januari 2007 moet de kopij uiterlijk vrijdag 24 november 2006 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld.

Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie.

De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publikaties.

